Документ подписан простой электронной подписью
Информация о владельце:
ФИО: Минцаев Магомед Шавалович
Должность: Ректор
Дата подписания: 23.11.2023 00:21:46
Уникальный программный ключ:
236bcc35c296f119d6aafdc22836b21db52dbc07971a86865a5825f9fa4304cc

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
ГРОЗНЕНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ НЕФТЯНОЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
имени академика М.Д. Миллионщикова

«УТВЕРЖДАЮ»
Первый проректор
И.Г. Гайрабеков

«22» ___09___ 2019 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

дисциплины

«Чеченский язык»

Направления подготовки

18.03.01 Химическая технология

Профиль

«Химическая технология органических веществ»

Квалификация

Бакалавр

Грозный – 2019

1.Цели и задачи дисциплины

Цель курса «Чеченский язык» – повышение уровня практического владения современным чеченским литературным языком у специалистов нефилологического профиля в разных сферах функционирования чеченского языка в его письменной и устной разновидностях; овладение навыками и знаниями в этой области и совершенствование имеющихся, что неотделимо от углубленного понимания основных, характерных свойств чеченского языка как средства общения и передачи информации, а также расширение общегуманитарного кругозора, опирающегося на владение богатым коммуникативным, познавательным и эстетическим потенциалом родного языка студентов.

В связи этим учебная дисциплина «Чеченский язык» должна решать следующие задачи:

- познакомить с литературным языком и диалектами чеченского языка; на фонетическом, лексическом, словообразовательном, грамматическом уровне;
- дать теоретические знания основных правил чеченской орфографии и орфоэпии, словообразовании, словоупотребления (лексики), морфологии и синтаксиса;
- сформировать умения, развить навыки общения в различных ситуациях;
- сформировать у студентов сознательное отношение к своей и чужой устной и письменной речи.

2. Место дисциплины в структуре образовательной программы

Дисциплина относится к дисциплинам обязательной части учебного плана.

3. Требования к результатам освоения дисциплины

Процесс изучения дисциплины направлен на формирование следующих **компетенций:**

-способностью к коммуникации в устной и письменной формах на русском и иностранном языках для решения задач межличностного и межкультурного взаимодействия (ОК-5);

В результате освоения дисциплины обучающийся должен

знать:

- функции языка;
- коммуникативные качества правильной чеченской речи;
- различие между литературным чеченским языком и социальными диалектами;
- основные словари чеченского языка;

уметь:

- различать и устранять ошибки и недочеты в устной и письменной чеченской речи;
-правильно и уместно использовать различные языковые средства в данном контексте, передавать логические акценты высказывания, обеспечивать связность текста;
- оформлять высказывание в соответствии с нормами чеченского правописания;

владеть:

- профессионально литературным языком, основными интеллектуально-речевыми умениями для успешной работы по своей специальности и успешной коммуникации в самых различных сферах — бытовой, правовой, научной, политической, социально-государственной;
- отбором языковых единиц, чтобы семантика полученной речевой структуры соответствовала смыслу речи, соединения единиц с точки зрения их соответствия законам логики и правильного мышления, правильного использования средств связности, нахождения различных языковых средств с целью повышения уровня понимания речи адресатом.

4. Объем дисциплины и виды учебной работы

Таблица 1

Вид учебной работы		Всего часов/зач.ед.		Семестры	
				1	1
		ОФО	ЗФО (ОЗФО)	ОФО	ЗФО (ОЗФО)
Контактная работа (всего)		**34/0,95**	**17/0,49**	**34/0,95**	**17/0,49**
В том числе:					
Лекции					
Практические занятия (ПЗ)		34/0,95	17/0,49	34/0,95	17/0,49
Самостоятельная работа (всего)		**38/1,05**	**55/1,52**	**38/1,05**	
В том числе:					
Доклад		2/0,05		2/0,05	
Реферат					
И (или) другие виды самостоятельной работы					
Подготовка к практическим занятиям		34/0,95	36/1	34/0,95	36/1
Подготовка к зачету		2/0,05	19/0,52	2/0,05	19/0,52
Вид отчетности		**зачет**	**зачет**	**зачет**	**зачет**
Общая трудоемкость дисциплины	72	**72**	**72**	**72**	**72**
	2	**2**	**2**	**2**	**2**

5.Содержание дисциплины

5.1.Разделы дисциплины и виды занятий

Таблица 2

№ п/п	Наименование раздела дисциплины	Часы лекционных занятий	Часы лабораторных занятий	Часы практических (семинарских) занятий	Всего часов
2 семестр					
1	Нохчийнйозананлитературним отт			2	2
2	Фонетика			2	2
3	Графика				
4	Лексика			2	2
5	Дошкхолладалар			2	2
6	Морфологи			22	22
7	Синтаксис			4	4

5.2. Лекционные занятия не предусмотрены

5.3. Лабораторные занятия не предусмотрены

5.4. Практические занятия

Таблица 3

№ п/п	Наименование раздела дисциплины	Содержание раздела
1	Нохчийнйозананлитературнимотт	Нохчийнметтанкоьртадиалекташ. Нохчийнметтанкоьрта 1илманчаш. Нохчийнметтанкоьртагазеташ, журналаш.
2	Фонетика	Аз, мукъа а, мукъаза а аьзнаш
3	Графика	Нохчийнметтан алфавит. Шала а, шалха а элпаш.
4	Лексика	Омонимаш, синонимаш, антонимаш, архаизмаш, неологизмаш, т1еэцна дешнаш. Нохчийнметтансловараш
5	Дошкхолладалар	Дошкхолладаларраннекъаш. Дешан х1оттам: лард, чаккхе, орам, суффикс, дешхьалхе
6	Морфологи	Ц1ердош: терахьаш, дожарш, легарш, грамматически классаш. Билгалдош: тайпанаш. Терахьдош: тайпанаш. Ц1ерметдош: тайпанаш. Хандош: хенаш, спряженеш. Куцдош: тайпанаш
7	Синтаксис	Предложени. Предложенинтайпанаш. Цхьалхе а, чолхе а предложени. Предложениндакъош.

6. Самостоятельная работа студентов по дисциплине

6.1. Темы для доклада

1. Бадуев С.С. Дахаран, кхоллараллиннекъ. Бадуев С.С. а, къоман театр а.
2. АрсановС-Б. Дахаран а кхоллараллин а некъ. «Маца девза доттаг1алла» роман кхоллаялар.
3. МамакаевМ.А. Дахаран а, кхоллараллин а некъ, коьртапроизведенеш.
4. Мамакаев 1.Ш. Дахаран, кхоллараллиннекъ. ПоэзехьДаймехканваст.
5. ОшаевХ.Д. Дахаран а, кхоллараллин а некъ, «Алуншераш» романанчулацам.
6. Саидов Б.С. Дахаран а, кхоллараллин а некъ, коьртапроизведенеш.
7. Сулаев М. Дахар а, кхолларалла а, коьртапроизведенеш.
8. Дикаев М. Дахаран а, кхоллараллин а некъ, лирикинтеманаш а.
9. Ахматова Р.С. Дахаран, кхоллараллиннекъ, лирикехьзудчуьнанваст.
10. Айдамиров А.А. Дахаран, кхоллараллиннекъ, «Ехабуьйсанаш» романанидейничулацамкоьртачутурпалхойнвасташ.
11. Арсанукаев Ш.А. Дахаран, кхоллараллиннекъ, Арсанукаев Ш.А. поэзинтеманаш а, мехалла а.
12. Окуев Ш. Дахаран, кхоллараллиннекъ, коьртапроизведенеш.
13. Ахмадов М.М. Дахар, кхолларалла, коьртапроизведенеш.
14. Абдуллаев Л. Кхолларалла (шайнлаамехь).
15. Бексултанов М. Кхолларалла (шайнлаамехь).
16. Цуруев Ш. Кхолларалла (шайнлаамехь).
17. Хамидов Iабдул-Хьамид. Дахар а, кхолларалла а.
18. Гадаев М-С. Дахар а, кхолларалла а.

6.2. Учебно-методическое обеспечение для выполнения самостоятельной работы.

1. Л.Д. Ахмадова, З.А. Ахмедова. Сборник упражнений для самостоятельной работы по чеченскому языку. – Грозный: ГГНТУ, 2013 (в библиотеке вуза, на кафедре).
2. А.М. Арсанукаев. Нохчийняздархой. Iтом. – Соьлжа-г1ала: «Арфа-Пресс», 2012 (на кафедре).
3. А.М. Арсанукаев. Нохчийняздархой. IIтом. – Соьлжа-г1ала: «Арфа-Пресс», 2014 (на кафедре).

7. Оценочные средства

7.1. Вопросы к первой рубежной аттестации

1. Ло литературниметтанопределени. Йийцанохчийнметтанкоьртадиалекташ.
2. ХIун Iамадо фонетико? ХIун Iамадо графико?
3. Стенахолу алфавит? Масаэлпдунохчийналфавитехь?
4. Дийцамуьлхаршдумукъа а, мукъазааьзнаш?
5. МуьлхаэлпашдунохчийнматтахьтIеэцначу дешнашкахь бен цаяздеш?
6. Дийцадеха а, доца а, шала а, шалха а, элпехлаьцна.
7. Стенах олу лексика?
8. Муьлхачарехолусинонимаш, антонимаш, омонимаш?
9. Даладедешаннийса а, тIедеана а маьIна, ширделла а, керла а дешнаш.
10. Стенах олудошкхолладалар. Даладедошкхолладалараннекъаш.

7.2. Вопросы ко второй рубежной аттестации

1. Стенах олуцIердош? Текста юкъарасхьаязде ц1ердешнаш. Билгалдецерантерахь, класс.
2. МасалегардуцIердешнийн, маса дожарду?
3. Схьаязде текста юкъарабилгалдешнаш. Билгалдахацерантайпанаш.
4. Стенах олуцIерметдош? Текста юкъарасхьаяздецIерметдешнаш. Билгалдахацерантайпанаш.
5. Схьаязъе текст, цуюкъаратерахьдешнашбилгал а дохуш. Къастадецерантайпанаш.
6. Стенах олутерахьдош?
7. ЙозанцадIаязде терахьдешнаш.
8. Схьаязде текста юкъарахандешнаш. Муьлхачухенашкахьдууьш?
9. Стенах олукуцдош? Схьаязде текста юкъаракуцдешнаш.
10. Стенах олупредложени? Предложенинтайпанаш.

Вопросы к зачету

1. Ло литературниметтанопределени. Йийцанохчийнметтанкоьртадиалекташ.
2. НохчийнметтанIилманчаш. Нохчийнметтанкоьртагазеташ, журналаш.
3. Нохчийнпоэташ, яздархой.
4. ХIун Iамадо фонетико? Дийцамуьлхаршдумукъа а, мукъаза а аьзнаш?
5. ХIун Iамадо графико? Стенахолу алфавит? Масаэлпдунохчийналфавитехь?
6. МуьлхаэлпашдунохчийнматтахьтIеэцначу дешнашкахь бен цаяздеш?
7. Дийцадеха а, доца а, шала а, шалха а, элпехлаьцна.
8. Стенах олу лексика? Муьлхачарехолусинонимаш, антонимаш, омонимаш?
9. Дийцадешаннийса а, тIедеана а маьIна, ширделла а, керла а дешнехлаций
10. Стенах олудошкхолладалар? Стенах лаьттадешан х1оттам?
11. Дийцадошкхолладалараннекъаш.
12. ЦIердош, цуьнан классаш.
13. Ц1ердешан дожарш а, легарш а.
14. Билгалдош, цуьнантайпанаш, дожаршцахийцадалар.
15. ЦIерметдош, цуьнантайпанаш.
16. Терахьдош, цуьнантайпанаш, нийсаяздар.
17. Хандош, цуьнанхенаш.
18. Куцдош, тайпанаш.
19. ХIун Iамадо синтаксисо? Стенах олупредложени? Предложенинтайпанаш.
20. Цхьалхе а, чолхе а предложенеш.

(Образец билета к зачету) ОФО

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
ГРОЗНЕНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ НЕФТЯНОЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
имени академика М.Д.Миллионщикова

Билет №1

Дисциплина ***Чеченский язык***

Институт цифровой экономики и технологического предпринимательства

Кафедра «***Межфакультетская языковая кафедра***»

Направление подготовки: 18.03.01. Химическая технология

1. ХӀун Ӏамадо графико? Стенах олу алфавит? Масаэлпдунохчийналфавитехь?
2. ЦӀердош, цуьнан классаш. Даладемасалш.
3. Терахьдош, цуьнантайпанаш, нийсаяздар.Даладемасалш.

УТВЕРЖДЕНО
/Зав. Кафедрой
на заседании кафедры
протокол № 6 от 07.02.20г. ___________ Т.Б.Хабусиева

Образец заданияк первой рубежной аттестации

1-ра вариант

1. Йийцанохчийнлитературниматтана а, нохчийнметтандиалекташна а юккъехьйолубашхалла.
2. Бийцанохчийнметтанкоьрта 1илманчаш.
3. Х1ун 1амадо фонетико?
4. Билгалдахамукъа а, мукъаза а аьзнаш. Мукъачаьрна т1ехула сиз хьакха, мукъазачаьрна буха сиз хьакха.

Сихомеллаойлайар адоцуш,
Дош д1акхоссахь воцушцуьнан да,
Дохковаларх дог шен бале лоцуш,
Вуьтарвуцошен юьхь1аьржо лан.

5. Аьзнашэлпел сов долу кходошязде.
6. Йийцаэлпана а, озана а юккъехьйолубашхалла.
7. Х1окху дешнашнасинонимашдаладе: *адамаш, сакхт, бакъо, духар, забар, къамел, къоналла, саг1а, онда, бохам.*
8. Нохчийнметтанкхечуматтера т1еэцна пхидошязде.
9. Дийцадошкхолладалараннекъаш. Даладемасалш.
10. Х1окху дешнехкерладешнашкхолла: *лам, са, урам, ала, кхача, хета, талла.*
11. Цхьаллин терахьера ц1ердешнаш дукхаллинтерахье а дохуш, церан грамматически классашбилгалъяха: *хаам, некъ, хьехархо, ваша, деца, са, стом.*
12. Дожаршцахийца ц1ердешнаш. Къастадецеранлегар: къонах, х1оз, йиша.

Образец задания ко 2-ой рубежной аттестации

1-ра вариант

1. Цхьаллинтерахьера ц1ердешнаш дукхаллинтерахье а дохуш, церан грамматически классашбилгалъяха: *хаам, некъ, хьехархо, ваша, деца, са, стом.*

2. Дожаршцахийца ц1ердешнаш. Къастадецеранлегар: Аьрзу,*гергарло, ваша.*

3. Текстанаюккъерабилгалдешнашна буха сиз хьакха. Билгалдахацерантайпанаш.

Мох «цкъу-у-в цкъув-ван-нехьхьоькху, лергашкахьовдетташекацуьнанюткъа шок. Наггахьвергсоций, герггахь уг1уш берзалойнарданг ю-кхаолий, коьрта т1ера башлакхюха а тосий, схьайоккхий топ кара а лоций, гуш х1ума дацахь а, гонахахьожу.

4. Дешнащца д1а а яздештайпанашцахийца х1ара терахьдешнаш: 5, 10, 13, 20, 100.

5. Ц1ерметдешнашна буха сиз хьакха, тайпанашкъастаде.

Хьо-м хилла 1аламо хьистинаэсала, Ткъа х1инца-м хьоххьоьгушхирду и ша:

Исбаьхьаюьхь-сибат! Х1ора дош-эшар! Дуьнешайххьегордухьан б1аьргаша!

Ма хаза кхоьллинахиллахьо, езар! Матовшдухьоьгахь и хьанбашха куц!

6. Текстанаюккъерахандешнашна буха сиз хьакха, церан хан билгалъяккха.

Пондародуьйцура, нанасшенцхьаъ бен воцу к1ант мел везашкхиийна, дуьйцураненансийлахьчубоккхачубезамах... Цодуьйцура к1ант-т1емало мел майра, доьналдолушкхиънера, т1аьххьара а, т1еман герзашвовшахдетталушсаннакъорабийкирапондар.

Текущий контроль

Тесты по чеченскому языку
(образец)

1. А. Г.Мациевн 20 000 дош т1ехь долу «Нохчийн-оьрсийн словарь» арахецна:
1. 1978 ш.
2. 1942ш.
3.1961ш.
4.1992ш.

2. Нохчийналфавитера ц1(1а) хьаьрк т1еэцна:
1. Оьрсашкара
2.1арбошкара
3. Гуьржашкара
4. Суьйлашкара.

3. Мила ву «Стела1ад» журналанкоьрта редактор?
1. Ахмадов М.
2. Бексултанов М.
3. Минкаилов Э.
4. Исмаилов А.

4. Ц1е билгалъяккхадуьххьаранохчийнматтахьарадаьллачугазетан:
1. «Ленинаннекъ»
2. «Серло»
3. «Даймохк»
4. «Сердало»

5. Элпашаьзнел сов долу дошсхьалаха:
1. Ялг1у
2. Бахтар
3. Ж1олам
4. Бекьхан

6. Кхо маь1на долу дошмуьлхарнигдукхарах?
1. Бага
2. Бажа
3. Г1ап
4. Бохь

7. Муьлхачу мог1арехь массо а дешнашкахьюкъахдитинаэлп е?
1. Хаьштиг…л сирла; маь1иг…л ира

2. 1ийс…л воккха; дийн…л деха
3. Х1он…л деза; гоьн…л к1еда
4. Мах…л маса; ц1ар…л йовха
8. Муьлхачупредложенехьду ъ шеца долу дош?
1. Хоккукехатан маь1иг ц1ий…янеза.
2. Хала велираиза х1аллак…хуьлучара к1елхьара.
3. Х1орда т1екхачале соьлжа а, Орга а вовшах…оь.
4. Г1алахь вовшах…кхетадагахь вара ши к1ант.
9. Муьлхачу мог1арехь массо а дашехьюкъахдитинай ?
1. Д1акхи…са, къи..сам, белхи…
2. Адами…н, бохи…ра, ти…жам
3. Туь…рани…н, ялхи…тта, юь…цина
4. Юь…лира, берх1и…тта, къаги…ра
10. Муьлхачу мог1арехь массо а дашехь хила дезаи ?
1. Шел…г, беп…г, ч1ег1ард…г
2. Б1ел…г, ширдол…г, шаьрт…г
3. Кхорб1ел…г, чхьаьвр…г, лопп…г
4. Хел…г, саьрм…к, шед…г

Контрольная работа
(образец)

Т1едиллар 1. Хаза б1аьсте а т1екхечира. Арахьйохъелла д1ах1оьттира. Шеннисъеллачукертаначухула, г1овг1ане йолчу тулг1енца детталуш, Нева керчара. Iаржъеллера, хан яра яьлла. Гуьйрешелъелира, Зайнапшекъелирацунах, цо книга схьацаеана-кхаьлла. Хьагъеллачуговроведарнат1е а, Ахьминкуьйга т1е а бат 1уьттура. Буттмархашна т1ехьа къайла а белира, буьйса 1аржъелла, шелъелла д1а а х1оьттира. (Къасторанхьаьркашна к1ел сиз а хьокхуш, схьаязъепредложенеш).

Диктант
(образец)

Вехашхиллацхьа ши доттаг1. Цхьаъ ч1ог1а вехашхиллабоху, важакъенхилла. Къен 1аш волчунна ч1ог1а езаеллабехаш 1аш болчунехан йо1. Ткъаоцу к1ентан нанна а и бен ялонлуушцахилла.

Вехаш 1ачу доттаг1чо ша болу шенбахам д1абелла шен доттаг1чунна. Ткъацунах ч1ог1а кхаъхилла, и йо1 ялийна, вахахиънакъен 1аш хилла доттаг1.

Цхьанадийнахь, ганзадукха хан яьлча, ша саг1а доьхургвуаьлла, кет1а веанабахам д1абелларг. Иза, х1умма а цалуш, д1авахийтина. Ч1ог1а и новкъадеана, ойланеваьлла х1ара д1авоьдуш, цхьана базар кхаьчна. Кхунна т1е веана, цхьанавоккхачустагадехар дина, шасхьаваллалц х1ара галилардахьарааьлла. Нагахьшаделкъалесхьаца ваг1ахь, хьайнадуьтурдуахьаизааьлла, д1авахана и воккхастаг. Ши-кхо де даьлча, и схьацавеъча, чухьаьжча, кхуннагинагалидуьззинаахча.

И ахчасхьа а эцна, д1аваханчу кхокертэцна, шахьалхама-хилларавахахиъна. Дикка х1ара вахаохьахиинчухенахь, кхуьнан кет1а еанацхьайоккхастаг. Шахьайначохь г1уллакх дан яийтахьарааьллацо. Шеннанахир ю хьотаханадуьйна д1а, аьлла к1анта. Дукха хан ялале, оцуцуьнаннана ю бохучу йо1 хьахийнакхунна, реза хиллакхо и ялийна.

8. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины

Основная литература

Учебники, учебные пособия:

1. *М.Р. Овхадов, Ж.М. Махмаев*, Р.А. Абдулкадырова. 5-6-7-чу классашналеринанохчийнметтанучебникаш. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2017
2. З.Д. Джамалханов, Т.Н. Чинхоева. Правила правописания на чеченском языке. Учебник для 10-11 кл. – Грозный: ГУ «Книжни издательство», 2014
3. С.Э..Эдилов. Нохчийн литература. 7 класс: дешаран пособи. – Москва: Русское слово, 2014
4. С.Х. Хамирзоев, А.А. Аболханов. Чеченская литература. 8 класс. Учебное пособие. –Москва: Русское слово, 2014
5. Х.В. Туркаев, Р.А. Туркаева. Нохчийн литература. 11 класс: дешаран пособи. –Москва: Русское слово, 2014

Методические пособия:

1. *Л.Д. Ахмадова*, З.А. Ахмедова. Методические рекомендации по дисциплине «Чеченский язык» (для всех специальностей). – Грозный: ГГНТУ, 2014
2. *Л.Д. Ахмадова, З.А. Ахмедова.* Сборник упражнений для самостоятельной работы по чеченскому языку. – Грозный: ГГНТУ, 2013

Дополнительная литература

1. А.Г. Мациев. Чеченско-русский словарь. Москва – 2010
2. А.Т. Исмаилов. Слово. (Размышления о чеченском языке). – Элиста: АПП «Джангар», 2010
3. А.Арсанукаев. Нохчийняздархой. Iтом. – Соьлжа-г1ала: «Арфа-Пресс», 2012 ш.
4. *С.Э. Эдилов*. Нохчийнметтан практикум. Дешаран пособи. – Грозный: Издательство «Арфа-Пресс», 2011

Интернет ресурсы

1. Вайнахская библиотека https://lib.govzalla.com/;
2. Национальная библиотека ЧР им. А.Айдамироваhttp://biblioteka-chr.ru/

9. Материально техническое обеспечение дисциплины

В процессе изучения дисциплины «Чеченский язык» задействованы:

- кабинет чеченского языка;
- читальный зал и абонемент библиотеки ГГНТУ;
- интерактивная доска;
- компьютеры для самостоятельной работы студентов (доступ к сети Интернет).